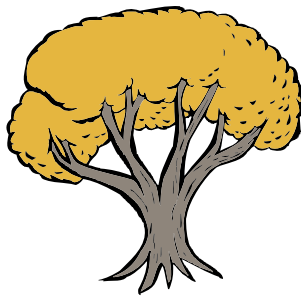

Δ΄ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Η *ετυμολογία* εξετάζει το *έτυμον*, δηλαδή τα συστατικά μέρη, την αρχική μορφή και την αρχική σημασία κάθε λέξης· ειδικότερα μελετά την προέλευση των λέξεων αλλά και την πιθανή γενετική συγγενειά τους με αντίστοιχους τύπους των γλωσσών κοινής καταγωγής, με απώτερο στόχο να βρεθεί ο αρχικός τύπος (ρίζα, θέμα κτλ.) και η αρχική σημασία κάθε λέξης. Παράλληλα, μελετά και εξετάζει την ένωση δύο ή περισσότερων λέξεων που οδηγεί στο σχηματισμό μιας νέας λέξης, η οποία μορφολογικά και σημασιολογικά συχνά διαφοροποιείται από τις λέξεις που την απαρτίζουν (π.χ. *κακός + καιρός* > *κακοκαιρία*).

Με τη μελέτη της ετυμολογίας διακρίνουμε καλύτερα την πηγή των λέξεων, κατανοούμε τις «περιπέτειές» τους και αντιλαμβανόμαστε ευκολότερα τη διαδικασία παραγωγής νέων λέξεων και το σημασιολογικό μεταχρωματισμό παλαιότερων (π.χ. *δορυφόρος* < *δόρυ+φέρω* , *παιδεύω* < *παις*).

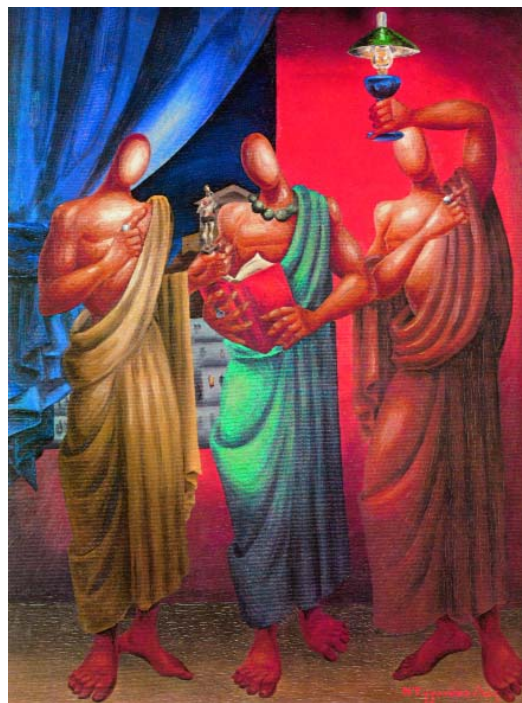
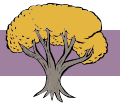
Ο εκφραστικός πλούτος μιας γλώσσας βασίζεται στο πλήθος των λέξεων, στις σημασίες τους και ταυτόχρονα στην ευκολία που έχει η γλώσσα να σχηματίζει εκφραστικά παράγωγα και σύνθετα. Η ελληνική γλώσσα αποδεικνύεται πως έχει αυτές τις αρετές, καθώς συνταιριάζει στον παραγωγικό της πλούτο ακόμη και τις ξένες λέξεις που πολιτογράφησε και σχηματίζει από αυτές άφθονα παράγωγα και σύνθετα (π.χ. φούρνος > φουρνιά, φούρναρης, ξεφουρνίζω).

Η ελληνική γλώσσα έχει άφθονες παραγωγικές καταλήξεις (π.χ. -μα, -μη, -ος, -έας, -της, -άκι, -άριο, -είο, -εύω, -τος, -τήρι κτλ). Οι καταλήξεις αυτές, που χαρακτηρίζονται μάλιστα από το πλήθος των σημασιών τους, επιτρέπουν να εκφράζονται και οι πιο λεπτές ακόμη αποχρώσεις (π.χ. άνθρωπος > ανθρωπ-άκι, ανθρωπ-άκος, ανθρωπ-άριο). Συχνά από την ίδια αρχική λέξη σχηματίζονται με τις ίδιες καταλήξεις διαφορετικά παράγωγα συνώνυμα (π.χ. καλοκαίρι > καλοκαιρινός, καλοκαιριτικός).

Ιδιαίτερα πλούσια είναι και η σύνθεση, που επιτρέπει να δημιουργούνται νέες λέξεις, πιο παραστατικές (π.χ. λιανοτάγουδο, μοσχομυρίζω κ.ά.) και με διαφορετική συχνά νοηματική απόχρωση σε σχέση με τις σημασίες που είχαν τα δύο συνθετικά χωριστά (π.χ. ανοιχτομάτης, αρχοντοχωριάτης, καλόγερος κ.ά.).

Η μελέτη της αρχικής μορφής και της σημασίας των λέξεων αποδεικνύει ότι η ελληνική γλώσσα, παρά τις αναπόφευκτες μεταβολές που έχει υποστεί στο πέρασμα του χρόνου, αποτελεί σπάνιο παράδειγμα γλώσσας με αδιάσπαστη ιστορική συνέχεια και με τέτοια δομική και λεξιλογική συνοχή, που να επιτρέπει να μιλάμε για μια ενιαία ελληνική γλώσσα από την αρχαιότητα έως σήμερα.

-
- Μ. Τριανταφυλλίδης, Νεοελληνική Γραμματική (της δημοτικής), ΟΕΣΒ, Αθήνα, 1941.
  - Γ. Μπαμπινιώτης, Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Αθήνα, 1998.

Νίκος Εγγονόπουλος (1910-1986). **Σύνθεση με τη λάμπα**, 1959. Λάδι σε μουσαμά (92εκ. X 73εκ.).

1. Στον ακόλουθο πίνακα σας δίνονται στην α' στήλη ομάδες λόγιων σύνθετων λέξεων. Να γράψετε στη β' στήλη την αρχαία λέξη που αποτελεί κοινό συνθετικό κάθε ομάδας λέξεων και στη γ' στήλη τη σημασία της.

σύνθετες λέξεις (α')	αρχαία λέξη (β')	σημασία (γ')
ανθρωποκτονία, αυτοκτονία, εντομοκτόνο		
νοσοκομείο, γηροκομείο, δασοκόμος, ανθοκόμος		
δημοκρατία, γραφειοκρατία, αριστοκράτης		
φυγόπυλός, φιλόπυλός, γεωπόνος		
μικροσκόπιο, αστεροσκοπείο, καιροσκόπος, βολιδοσκοπώ		
διχοτόμος, ρυμοτομώ, έντομο, σύντομος		
φιλόλογος, φιλονικία, φιλότιμος		
εξωφρενικός, φρενοκομείο, ταπεινοφροσύνη, αφροσύνη		
ψευδορκία, ψευδάργυρος, ψευδώνυμο		
αψιμαχία, χειραψία, αψίκορος		

2. Οι λέξεις που ακολουθούν είναι σύνθετες. Να βρείτε πρώτα τα συνθετικά τους και στη συνέχεια τη σημασία τους.

1. δοκπείσοφος < δόκησις (δοκώ) + σοφός: αυτός που θεωρεί τον εαυτό του σοφό
2. χρησιμοθηρία < _____
3. δημοσκόπηση < _____
4. εθνεγερσία < _____
5. σφυρήλατος < _____
6. δωροληψία < _____
7. κληροδοτώ < _____
8. απόκλιση < _____
9. επίκληση < _____
10. εγκλιματίζομαι < _____
11. εγκληματώ < _____

3. Να βρείτε τις σύνθετες λέξεις των οποίων η σημασία σας δίνεται. Το α' συνθετικό όλων των λέξεων είναι κοινό.

1. παράνομο ψάρεμα: _____
2. αυτός που διαβάζει την εφημερίδα του διπλανού του: _____
3. παράνομη εισαγωγή ή εξαγωγή εμπορευμάτων: _____
4. αυτός που επιδίδεται στο εμπόριο απαγορευμένων ειδών: _____
5. αυτός που κυνηγάει σε απαγορευμένη περιοχή: _____
6. κόψιμο δένδρων χωρίς την άδεια της δασικής υπηρεσίας: _____
7. υπεξαίρεση, υποκλοπή: _____
8. αυτός που επιβιβάζεται κρυφά σε μεταφορικό μέσο χωρίς να πληρώσει εισιτήριο: _____
9. αυτός που μετακινείται και εγκαθίσταται σε χώρα άλλη από αυτή της καταγωγής του, χωρίς να έχει περάσει από τις νόμιμες διαδικασίες: _____

4. Βρείτε τις σύνθετες λέξεις των οποίων η σημασία σας δίνεται. (Όλες οι λέξεις έχουν α' συνθετικό τη λέξη «ναυς»).

1. λιμάνι ή όρμος όπου επισκευάζονται πολεμικά πλοία: .....
2. κατασκευάζω σκάφος: .....
3. μάχη ανάμεσα σε δύο στόλους: .....
4. λοστρόμος: .....
5. ο ανώτατος βαθμός στην ιεραρχία του πολεμικού ναυτικού: .....
6. επίσημο βιβλίο όπου εγγράφονται τα εμπορικά πλοία: .....
7. ομάδα εμπορικών πλοίων που πλέουν μαζί: .....
8. έρευνα που γίνεται σε εμπορικό πλοίο σε καιρό πολέμου: .....
9. βύθιση ή προσάραξη και συντριβή ενός πλοίου: .....
10. πλοίο που είναι επικεφαλής του πολεμικού στόλου: .....

5. Να γράψεις σύνθετες λέξεις, ομόρριζες με τα ρήματα που σου δίνονται, που να έχουν τις παρακάτω σημασίες:

α) ορθώνω

1. ανέγερση, αποκατάσταση, βελτίωση: _____
2. αποκατάσταση στην προηγούμενη θέση: _____
3. διόρθωση λάθους, αποζημίωση: _____
4. εξαιρετική επιτυχία, ανδραγάθημα: _____

β) δίνω

1. κείμενο που δεν έχει δημοσιευτεί: _____
2. ανυποχώρητος: _____
3. επιστολή που δεν έχει επιδοθεί στον παραλήπτη της: _____
4. αυτός που συνεργάστηκε με τον κατακτητή: _____
5. η ενέργεια αυτού που δωροδοκείται: _____

γ) βάλλω

1. αυτός που δεν μπορεί να βληθεί από εχθρικά πυρά: _____
2. η συμμετοχή στην επίτευξη ενός κοινού σκοπού: _____
3. κάποιος στον οποίο δεν μπορεί να προσάψει κανένας την κατηγορία της παρανομίας ή της μεροληψίας: _____
4. για ζωντανό οργανισμό που είναι ανθεκτικός στις ασθένειες: _____

6. Με πρώτο συνθετικό πρόθεση και δεύτερο συνθετικό τη ρίζα του ρήματος **ορώ** να σχηματίσετε σύνθετα ουσιαστικά που να έχουν τις εξής σημασίες:

1. άμεσος τρόπος γνώσης χωρίς την παρέμβαση του λογικού _____
2. η ικανότητα που έχει ένας άνθρωπος, με βάση κάποια δεδομένα, να διαβλέπει πιθανές εξελίξεις _____
3. σχέδιο που αναπαριστά σε οριζόντια τομή ένα οικοδόμημα, ένα μηχάνημα, μια κατασκευή _____
4. σκέψη ενοχοποιητική για κάποιον, η οποία στηρίζεται σε ενδείξεις και όχι σε αποδείξεις _____
5. η θεώρηση των πραγμάτων σε ένα χρονικό βάθος, η μελλοντική δυνατότητα, η προσδοκία _____

7. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις με πρώτο ή δεύτερο συνθετικό τη λέξη **τάξη** που να σημαίνουν:

1. διαίρεση, κατάταξη κατά κατηγορίες _____
2. τοποθέτηση στην αρχή ή μπροστά από άλλο _____
3. τοποθέτηση μέσα σε συγκροτημένο σύνολο _____
4. οριστική απομάκρυνση από το στρατό αξιωματικού ο οποίος έχει υποπέσει σε βαρύ παράπτωμα _____
5. διοικητική πράξη, συνταγματικά κατοχυρωμένη, με την οποία το κράτος παίρνει προσωρινά ορισμένα ιδιωτικά αγαθά και τα χρησιμοποιεί με σκοπό την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών _____

8. Να σχηματίσεις σύνθετα ουσιαστικά με δεύτερο συνθετικό παράγωγα του ρήματος **λαμβάνω** και πρώτο συνθετικό: α) μία πρόθεση και β) ένα ουσιαστικό. Τα σύνθετα με πρόθεση να τα συνδυάσετε με ένα επίθετο ή με άλλο ουσιαστικό σε γενική πτώση και να σχηματίσετε ονοματικά σύνολα.

- π.χ. α) ανάληψη – ανάληψη χρημάτων
β) εργολήπτης

_____

_____

_____

_____

9. Να βρείτε λέξεις σύνθετες με **α'** συνθετικό το αρχαίο ρήμα **αλέξω** (=εμποδίζω, φυλάγω) και να τις εντάξετε μέσα σε φράσεις.

---

10. Να βρεις σύνθετες λέξεις με πρώτο συνθετικό τα ρήματα **λείπω, φέρω, λέ(γ)ω**, οι οποίες να έχουν τη σημασία που σας δίνεται.

α) λείπω

1. έλλειψη ανδρών:
2. ξαφνική και προσωρινή απώλεια των αισθήσεων:
3. έλλειψη ή απώλεια θάρρους σε δύσκολες στιγμές:
4. αυθαίρετη και χωρίς άδεια εγκατάλειψη των τάξεων του στρατού:

β) φέρω

1. αυτός που παρέχει, που δημιουργεί ελπίδες:
2. αξιόπιστος:
3. αυτός που μπορεί να αποδώσει φόρους:
4. αυτός που δεν έχει ή δεν προβάλλει δική του άποψη, αλλά μεταφέρει άκριτα τις απόψεις των άλλων:

γ) λέ(γ)ω

1. η επίμονη αναζήτηση και χρήση σπάνιων λέξεων:
2. λεκτικό παιχνίδι:
3. η έκθεση πεπραγμένων, η απόδοση λογαριασμών για πράξεις και ενέργειες:
4. ο προληπτικός έλεγχος σε προϊόντα του γραπτού κυρίως λόγου αλλά και σε θεάματα κτλ.:

---

11. Να αλλάξετε το πρώτο συνθετικό των παρακάτω λέξεων και να γράψετε ποια είναι η σημασία των νέων σύνθετων λέξεων.

1. καταγραφή
2. ιδιοτέλεια
3. ύποπτος
4. μετριοπαθής
5. αλλόδοξος
6. πλεονεξία

---

12. Να βρείτε τη σημασία των παρακάτω λέξεων και τα συνθετικά τους μέρη. Στη συνέχεια να σχηματίσετε φράσεις με μερικές από αυτές.

1. απόρροια
2. αποκύημα
3. άτρωτος
4. ευπαθής
5. ανεξιτηλος
6. δειγματοληψία
7. ανεπίληπτος
8. σύγκλιση
9. πρόσκληση
10. εξιτήριο

---

13. Να συνθέσετε κάθε λέξη της ομάδας Α' με όσο περισσότερες λέξεις της ομάδας Β' μπορείτε και να σχηματίσετε σύνθετες και παρασύνθετες λέξεις.

Α'	Β'
αυτός	ορώ
εν	τέλος (=σκοπός)
δήμος	δόξα
επί	κρατώ
συν	έργον

---

22. Να γράψεις επίθετα ομόρριζα με τις ακόλουθες λέξεις, που να έχουν πρώτο συνθετικό το στερπητικό **α-** (**αν-**). Να σχηματίσεις με αυτά φράσεις.

1. π.χ. κλωνισμός	ακλόνητος	_____
2. έλεγχος	.....	_____
3. αποσπώμαι	.....	_____
4. αισθάνομαι	.....	_____
5. αλγώ	.....	_____
6. φθείρω	.....	_____
7. πείθω	.....	_____
8. ακολουθώ	.....	_____
9. συστέλλω	.....	_____
10. ελεώ	.....	_____

23. Σου δίνεται ένα μικρό κείμενο που αναφέρεται στο ρόλο του υγιούς τύπου. Να συμπληρώσεις τα κενά με παράγωγα ουσιαστικά από τις λέξεις που υπάρχουν στο πλαίσιο.

Ο υγιής τύπος διαπαιδαγωγεί με την ..... του καλού· προλαβαίνει και αποκαλύπτει ..... , ... , ... καθκόντων· κρίνει και ελέγχει τις ..... των δημόσιων ανδρών, συντελεί στην ..... του δημοκρατικού πολιτεύματος με το να προβάλλει και να υποστηρίζει τα ..... των πολιτών.

**κατοχυρώνω, υπερβαίνω, προβάλλω, αιτούμαι
παραλείπω, πράττω, σφάλω**

24. Να συμπληρώσεις τα κενά που υπάρχουν στο παρακάτω κείμενο με ουσιαστικά ή επίθετα παράγωγα των λέξεων που δίνονται στις παρενθέσεις.

Το ..... (κρίση) και επίμαχο θέμα είναι βεβαίως η κλωνοποίηση του ανθρώπου. Θα αρχίσω με την ..... (παραθέτω) ισχυρισμών που εύκολα καταρρίπτονται. Θα αναφέρω ..... (εφαρμόζω) που ασφαλώς δεν είναι ..... (δύναμαι) να γίνουν ..... (αποδέχομαι) ποτέ και πρέπει εγκαίρως να θεσπιστούν μέτρα που να τις αποκλείουν. Θα τελειώσω με ..... (εφαρμόζω) της κλωνοποίησης ..... (ευεργέτης) για τον άνθρωπο. Οι γενικόλογες ..... (διακηρύσσω) κατά του κλωνισμού του ανθρώπου... είναι τουλάχιστον επιπόλαιες...

25. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με παράγωγα ή ομόρριζα (απλά ή σύνθετα) των λέξεων που είναι στην παρένθεση.

1. Με την αρετή ο άνθρωπος προσπαθεί να σπάσει τα ..... (δένω) των ..... (έχω) και των ..... (πάσχω) του.
2. Είναι ..... (διαχέω) η αντίληψη ότι ..... (εκλύω) των πθών σαν τη σημερινή δύσκολα θα μπορούσαμε να συναντήσουμε σε άλλη περίοδο της ιστορίας.
3. Η κοινή μας ευθύνη είναι να διατηρήσουμε τον κοινό μας πολιτισμό ..... (μολύνω) από πολιτικές ..... (ρέω).
4. Η δημοκρατία είναι η ..... (πείθω) μέχρι σήμερα ..... (απαντώ) στο ..... (προβάλλω) του περιορισμού της ελευθερίας από την εξουσία.
5. Για να γίνει ο ..... (θεώμαι) ή ο ..... (ακροώμαι) ..... (ενεργώ) ..... (δέχομαι) του ..... (μηνύω) της τέχνης, είναι απαραίτητη η ..... (παιδεύω), η ..... (σύστημα) ..... (εξοικειώνομαι) με τα ..... (δημιουργώ) της.

26. α) Ποια καλλιτεχνικά κινήματα ξέρετε με την κατάληξη **-ισμός** και ποιο είναι το περιεχόμενο του καθενός;

β) Ποιες κοινωνικοοικονομικές και φιλοσοφικές θεωρίες ξέρετε με την κατάληξη **-ισμός** και ποιο είναι το περιεχόμενο της καθεμιάς;

γ) Ποιες θρησκευτικές διδασκαλίες ξέρετε με την κατάληξη **-ισμός**;

---

27. Από το κάθε ρήμα που σας δίνεται να γράψετε ένα παράγωγο ουσιαστικό και ένα επίθετο.

1. επιβάλλω > ....
2. σκέφτομαι > ....
3. στρώνω > ....
4. προσφέρω > ....
5. σημαίνω > ....
6. προάγω > ....
7. διατηρώ > ....
8. πιέζω > ....
9. ανατρέπω > ....
10. προσποιούμαι > ....

28. Δίπλα στις λέξεις της στήλης Α' να γράψεις σύνθετες συνώνυμες λέξεις που να είναι ομόρριζες με την αντίστοιχη λέξη του πλαισίου.

Α'

π.χ. συκοφαντία	διαβολή	βάλλω
1. καινοτόμος	.....	ρωγμή
2. αμείωτος	.....	πέφτω
3. λειψός	.....	λείπω
4. ανυποχώρητος	.....	δίδω
5. απομάκρυνση	.....	πέμπω
6. μοναδικός	.....	επαναλαμβάνω
7. άψογος	.....	μέμφομαι
8. αβάσταχτος	.....	υποφέρω
9. ξετσίπωτος	.....	τρέπω
10. αβέβαιος	.....	σφάλλω

29. Να γράψετε επίθετα ομόρριζα με τα παρακάτω ουσιαστικά:

1. έμφαση _____
2. βίος _____
3. κατάλυση _____
4. κριτής _____
5. απάτη _____
6. άστρο _____

30. Σας δίνονται τα ρήματα. Να γράψετε ουσιαστικά και επίθετα απλά ή σύνθετα που παράγονται από αυτά.

ρήματα	ουσιαστικά	επίθετα
αναλώνω	.....	.....
τρέφω	.....	.....
καλλιεργώ	.....	.....
φαίνομαι	.....	.....
εκλέγω	.....	.....
δένω	.....	.....
αποβάλλω	.....	.....
ανατρέπω	.....	.....
κινώ	.....	.....
θέτω	.....	.....
εμμένω	.....	.....
καταλαμβάνω	.....	.....
δίνω	.....	.....

31. Μια ομάδα μαθητών του σχολείου σου στην οποία συμμετέχεις έχει επισκεφτεί με ένα πρόγραμμα κινητικότητας μια χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε μια συζήτηση ένας ξένος μαθητής, που μαθαίνει στη χώρα του αρχαία ελληνικά, εκφράζει την άποψη ότι η νεοελληνική γλώσσα έχει δεχτεί πολλές επιδράσεις από γειτονικούς λαούς (π.χ. από τους Τούρκους, τους Σλάβους κ.ά.), με αποτέλεσμα να έχει σήμερα πολύ μικρή σχέση με την αρχαία ελληνική.

Εσύ, χωρίς να αρνείσαι τις επιδράσεις, που είναι άλλωστε εντελώς φυσικές για όλες τις ανοιχτές κοινωνίες, θέλεις να αποδείξεις ότι η νεοελληνική γλώσσα είναι εξέλιξη της αρχαίας ελληνικής και ο πλούτος της προέρχεται κυρίως από αυτή. Χρησιμοποίησε, λοιπόν, τις γνώσεις σου από τα αρχαία ελληνικά που έμαθες στο σχολείο, για να αποδείξεις στον ξένο φίλο σου ότι κάνει λάθος.

Σου δίνεται ενδεικτικά ένα μικρό κείμενο από εφημερίδα. Πάρε μία μία τις λέξεις και δείξε του ποιες από αυτές κατάγονται από την αρχαία ελληνική. Μπορείς, φυσικά, να χρησιμοποιήσεις και όποιο άλλο κείμενο θέλεις.

Οδός Γούναρη

Τετάρτη 17 Νοεμβρίου, ώρα 10.30 το πρωί

Το απόλυτο παράλογο στήνεται κάθε πρωί σε μορφή κάδου απορριμμάτων στην οδό Γούναρη, ακριβώς μπροστά σε διάβαση πεζών και σε φανάρι που υπάρχει εκεί, προκειμένου να εξοικονομηθεί χώρος στάθμευσης για ένα συνεργείο αυτοκινήτων της γειτονιάς! Τι να πει κανείς για το θράσος αυτών που στήνουν κάθε ημέρα τον κάδο στο κεντρικότερο σημείο του Πειραιά αδιαφορώντας για την κυκλοφορία και τι να προσθέσει για την ανοχή των αρχών, που απλώς κοιτάζουν αυτό τον παραλογισμό χωρίς να κάνουν τίποτε...

32. Να υπογραμμίσετε τις λέξεις που ανήκουν στην ίδια γλωσσική οικογένεια με τις λέξεις του πλαισίου.

λαμβάνω

κατάληψη, λάμψη, λαβή, ακατάληπτος, κατάλοιπο

λείπω

υπόλοιπος, αδιάλειπτος, πρόσληψη, ελλιπής

όραση

όραμα, κάτοψη, αόρατος, κάτοπτρο, ορατόριο

διαβαίνω

βάση, βάθρο, βατήρας, βήμα, άβουλος

βάλλω

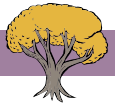
συμβολή, αδιάβλητος, επιβουλή, βλήμα

παράγω

άγημα, άξονας, άξιος, αγωγή, άγιος

κλίνω

κλήση, κλίμα, κλίση, κλειστός, επικλινής

33. Να γράψετε μία επιστολή (περίπου 300 λέξεις) στο διευθυντή μιας εφημερίδας για τα προβλήματα που δημιουργεί η συμπεριφορά ορισμένων οδηγών, κυρίως στις πόλεις, (αδιαφορία για τους πεζούς, παράνομη στάθμευση, ηχορύπανση κτλ.). Στην επιστολή σας να χρησιμοποιήσετε, όσο είναι δυνατό, και λέξεις που ανήκουν στην ίδια γλωσσική οικογένεια με τα ρήματα: **βάλλω, βαίνω, στέκομαι, φέρω.**

34. Να συμπληρώσετε τα κενά με λέξεις, απλές ή σύνθετες, που να ανήκουν στη γλωσσική οικογένεια του ρήματος **λέγω.**

1. .... είναι η επίμονη αναζήτηση και χρήση σπάνιων και εξεζητημένων λέξεων.
2. Είναι μεγάλο πλεονέκτημα να μπορεί κανείς να ..... και να εκφράζει την άποψή του χωρίς αοριστολογίες και περιστροφές.
3. Στην επόμενη γενική συνέλευση θα γίνει η ..... του απερχόμενου διοικητικού συμβουλίου.
4. Οι περισσότεροι πολιτικοί κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου .....: υπόσχονται πολλά που δεν είναι σε θέση να πραγματοποιήσουν.
5. Συνήθως τα δικτατορικά καθεστάτα επιβάλλουν αυστηρή ..... στον τύπο αλλά και σε θεάματα και ακροάματα.
6. Μου έδωσε τη ..... διαβεβαίωση ότι δε θα αναμειχθεί άλλη φορά στις υποθέσεις μας χωρίς την έγκρισή μας.
7. Ο ..... της εταιρείας είναι μια κουκουβάγια.
8. Είναι ..... απέναντι στο Διοικητικό Συμβούλιο για την ανάρμοστη συμπεριφορά του.

35. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω φράσεων με τα κατάλληλα ομόρριζα της αρχαίας ελληνικής λέξης **αιρούμαι:**

1. Είμαι σίγουρος πως το έκανε αυτό με αγαθή .....
2. Κατηγόρησαν τον ταμιά της επιχείρησης για ..... ιδιαιτέρως μεγάλου ποσού αυτό το ταμείο.
3. Ο κατηγορούμενος συγκέντρωσε όλα τα απαραίτητα στοιχεία και έκανε αίτηση στον Άρειο Πάγο για ..... της καταδικαστικής απόφασης.
4. Αποτελεί ..... δικαίωμά μου να μιλώ ελεύθερα.
5. Στα υπηρεσιακά συμβούλια συμμετέχουν δύο ..... εκπρόσωποι των εργαζομένων.
6. Η κατάσταση ήταν ..... περίπλοκη.
7. Τον διέγραψαν από το κόμμα, γιατί εξέφρασε ..... απόψεις.

36. Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω φράσεις με λέξεις που ανήκουν στην οικογένεια της λέξης **πυρ.**

1. Όλα τα δημόσια κτίρια θα έπρεπε να είναι εφοδιασμένα με ηλεκτρονικά συστήματα ..... και ....., για να προστατεύονται από τον κίνδυνο πυρκαγιάς.
2. Γράφει ..... άρθρα στην εφημερίδα του κατά της γραφειοκρατίας, του νεποτισμού και της αναξιοκρατίας.
3. Τα υλικά από τα οποία κατασκευάστηκαν οι μηχανές είναι ....., για να αντέχουν σε πολύ υψηλές θερμοκρασίες.
4. .... λέγεται η τελετή κατά την οποία κάποιος περπατά με γυμνά πόδια επάνω σε αναμμένα κάρβουνα.
5. Η ..... είναι η μέθοδος διακόσμησης στερεών επιφανειών, κυρίως ξύλινων, με πυρακτωμένη μεταλλική ακίδα.
6. Η φωτιά στη διπλανή πολυκατοικία προκλήθηκε από την ..... ενός μικρού μαθητή, που συνήθιζε να παίζει με τα σπύρτα.
7. Επειδή ανάμεσα στα μέλη της επιτροπής ξέσπασε έντονη διαμάχη, ο πρόεδρος αναγκάστηκε να αναλάβει ..... ρόλο.
8. Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου συνήθως όλα τα κόμματα χρησιμοποιούν φραστικά ....., για να εντυπωσιάσουν και να κερδίσουν την εύνοια του λαού.
9. Ένας ..... των Σωμάτων Ασφαλείας εξουδετέρωσε ευτυχώς τον εκρηκτικό μηχανισμό, πριν εκραγεί σε κεντρικό σημείο της πόλης.
10. Έχει ωραία ..... μαλλιά.
11. Οι αγωνιστές του 1821 χρησιμοποιούσαν τα ....., για να καίνε τα τουρκικά πλοία.
12. Το λιμάνι φωτιζόταν από τους ....., που είχαν τοποθετήσει οι δημοτικές αρχές σε όλες τις επάλξεις των τειχών, για να δώσουν εορταστικό ύφος στην πόλη τη βραδιά της Ανάστασης.
13. Ο ήλιος ..... την άσφαλο το καλοκαίρι.

37. Να βρείτε λέξεις που να ανήκουν στην ίδια γλωσσική οικογένεια με τις παρακάτω:

1. **ρωγμή** _____
2. **δώρο** _____
3. **αγωγός** _____
4. **βάθρο** _____
5. **θέση** _____
6. **απρόσβλητος** _____
7. **όλεθρος** _____
8. **ειδήμονας** _____
9. **τέμνω** _____
10. **αίρεση** _____

38. Από τις υπογραμμισμένες λέξεις του παρακάτω κειμένου να βρεις ομόρριζα επίθετα, σύνθετα με το στερητικό **α-** (**αν-**).

π.χ. διαμόρφωση > **α-**διαμόρφωτος

[...] Ας μου **επιτραπεί** τώρα να επιμείνω στο ρόλο που **παίζει** η αρχιτεκτονική όχι στη **διαμόρφωση** ενός χώρου μόνο, αλλά στην όλη αισθητική **αγωγή** του κοινού. Ο αρχιτέκτονας που, όταν χτίζει ένα σπίτι, έχει στο νου του πώς να κάμει τον ιδιοκτήτη να κερδίσει περισσότερα και πώς κι ο ίδιος περισσότερα να κερδίσει, είναι κακός αρχιτέκτονας, **επαγγελματίας** και τίποτε άλλο. Γιατί **λησμονεί** πως το σπίτι δεν αποτελείται μόνο από **ωφέλιμους** χώρους, δεν είναι ένα σύνολο **διαρρυθμισμένο** εσωτερικά κατά τρόπον ώστε να ευχεραίνει τη ζωή των ενοίκων του, αλλά έχει και μια πρόσοψη, μια εξωτερική προβολή, που απευθύνεται πολύ λιγότερο προς τους ενοίκους του και πολύ περισσότερο προς όλους. Έτσι ο αρχιτέκτονας **γίνεται** και παιδαγωγός, γίνεται και δάσκαλος της κοινής **καλαισθησίας**. **Δημιουργεί** μια καινούρια **όραση**. Κατασκευάζει το **πρόσωπο** της πολιτείας.

Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος

---

39. Να βρεις την ετυμολογία των υπογραμμισμένων λέξεων:

Μίζερες και οι **σχέσεις** με τους άλλους λαούς. Με την **καχυποψία** του φουκαρά, βλέπαμε κάθε **κίνησή** τους σαν **συνωμοσία** εναντίον μας. Η **πίστη** στην παντοδυναμία του «ξένου δάκτυλου» (το εθνικό **πλέγμα** παράνοιας) μας αφαιρούσε κάθε ευθύνη για τις **πράξεις** μας – κι έτσι διευκόλυνε τελικά τις όποιες ξένες **επεμβάσεις**. Έλλειψη εθνικής **αυτοπεποίθησης**. **Υφέσεις** κατωτερότητας και **εξάρσεις πατριδοκαπηλίας**. Υστερίες **δυσπιστίας** και **εκρήξεις** δουλικότητας και **μιμητισμού**.

Ν. Δήμου

---

44. Να βρεις ποιες από τις λέξεις που δίνονται στη δεξιά στήλη είναι ομόρριζες με τις υπογραμμισμένες λέξεις των φράσεων.

1. Με τις εκτεταμένες και αλόγιστες επεμβάσεις του ανθρώπου στη φύση παραμορφώθηκε το φυσικό τοπίο.	α. βάθρο β. βήμα γ. βαλτός
2. Η τεχνολογία, που προκάλεσε τις πληγές στο περιβάλλον, η ίδια θα τις θεραπεύσει κιόλας.	α. κλίμα β. έγκλημα γ. κλήση
3. Πόσοι άνθρωποι είναι πρόθυμοι να εγκαταλείψουν τις σύγχρονες ανέσεις;	α. υπόλοιπος β. ακατάληπτος γ. ελλιπής
4. Με κανένα τρόπο δε δέχονται οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι και ποιητές ότι η επέμβαση του Θεού αίρει την ανθρώπινη ευθύνη.	α. άρση β. αιρετός γ. άρδην
5. Η πορεία του ανθρώπινου πολιτισμού υπήρξε μια κίνηση από την άγνοια στη γνώση, από την ανευθυνότητα στην ευθύνη, από τη δουλεία στην ελευθερία.	α. νιώθω β. νοιάζομαι γ. ευνοϊκός

45. Να αντιστοιχίσετε κάθε λέξη της πρώτης στήλης με την ομόρριζή της στη δεύτερη στήλη.

1. θύμα	α. δράπτομαι	
2. κλίση	β. ακατάληπτος	
3. κλήση	γ. κλίνω	
4. λήψη	δ. θυσία	
5. συμβολή	ε. έχω	
6. όραμα	στ. κάτοπτρο	
7. σπουδαίος	ζ. καλώ	
8. θρέμμα	η. απρόσβλητος	
9. δραχμή	θ. σπεύδω	
10. σχέση	ι. τρέφω	

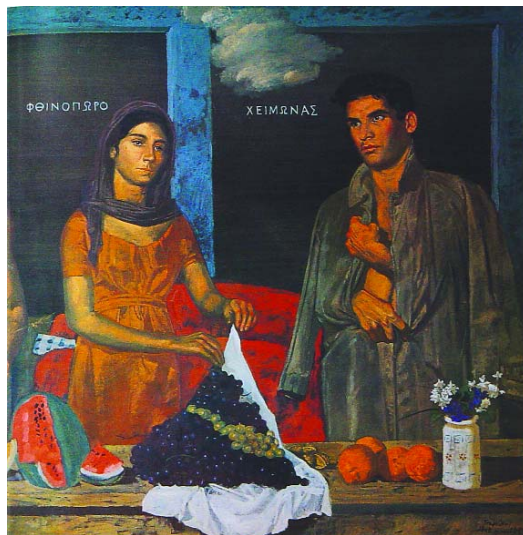
46. Για κάθε λέξη που σας δίνεται υπάρχει μία ετυμολογικά συγγενής της στο κείμενο. Να βρείτε αυτές τις λέξεις του κειμένου

Η εικόνα των άλλων λαών στα σχολικά βιβλία συμβάλλει πριν απ' όλα στην πολιτική διαπαιδαγώγηση των μαθητών/τριών. Η αρνητική εικόνα οποιουδήποτε άλλου λαού αναγκαστικά ταυτίζει τις επιμέρους ομάδες εξουσίας ή τις κυβερνήσεις με το λαό ολόκληρο. Έτσι, τα έθνη εμφανίζονται σαν απόλυτα συνεκτικές ομάδες, χωρίς εσωτερικές διακρίσεις και διαφορές, χωρίς συγκρουόμενα συμφέροντα, με χαρακτηριστικά (καλά ή κακά) στατικά και αναλλοίωτα στο χρόνο, σαν από τη φύση δοσμένα. Αυτό οδηγεί τους μαθητές/τριες να αντιλαμβάνονται την αυταρχική διακυβέρνηση, τις αυτοκρατορίες ή την αποικιοκρατία, τον επεκτατισμό και τους πολέμους σαν «φυσικά» χαρακτηριστικά κάποιων «κακών» εθνών και όχι ως κοινωνικά φαινόμενα, που εξηγούνται με την ιστορική περίοδο, το είδος διακυβέρνησης, την οργάνωση των κοινωνιών, τα καθεστώτα, τις πολιτικές ηγεσίες.

Άννα Φραγκουδάκη

1. αμφορέας _____	4. διαβλητός _____	7. δώρο _____
2. απών _____	5. άξονας _____	8. κρίμα _____
3. ακατάληπτος _____	6. καχεξία _____	9. σταθμός _____

Γιάννης Τσαρούχης (1910-1989)
Φθινόπωρο - Χειμώνας, δεξιό τμήμα από τις **Τέσσερις εποχές**, 1969
Λάδι σε λινό (160εκ. X 300εκ.)